

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

УДК 272-523.6:027.6](477.83-25)“17”

БІБЛІОТЕКА ФРАНЦИСКАНСЬКОГО МОНАСТИРЯ У ЛЬВОВІ XIV–XVIII ст. (за матеріалами інвентарної книги)

Катерина ПЕРЕГІНЕЦЬ

*Львівський національний університет імені Івана Франка, Наукова бібліотека,
вул. Драгоманова, 5, м. Львів, 79601, Україна, тел. (032) 239-45-02*

На тлі короткого огляду історії організації бібліотечної справи у римо-католицьких францисканських монастирях досліджено рукописний інвентар бібліотеки монастиря св. Хреста у Львові кінця XVIII ст., який є головним джерелом для аналізу складу монастирської книгозбірні. У статті йдеться про формування та організацію бібліотеки, принципи її поповнення та діяльність. У незавершеному інвентарі, який зберігається у фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка, зафіксовано 4 247 книг церковної та світської літератури.

Ключові слова: бібліотеки римо-католицьких монастирів, францисканці конвентуальні, інвентар бібліотеки.

Бібліотека була невід’ємною частиною діяльності францисканського чернечого ордену. Забезпечення літературою потребувало більшість занять ченців – це і навчання, гомілетика, проведення літургій, катехизації, місіонерська діяльність¹. Засновник ордену св. Франциск Ассизький не був освіченою людиною, називав себе простим, однак він з величезною повагою ставився до богословів і вчених. До свого ордену брав не тільки простих, але й високоосвічених людей². Кожен, хто бажав вступити до ордену, був зобов’язаний відповідно підготуватись. Формування монаха-францисканця передбачало підготовку на спеціальних студіях та дотримання уставу. Впродовж століть програма підготовки монахів дещо змінювалась, але завжди обов’язковим було проходження курсів філософії, догматичної та моральної теології, навчання співу та музики. Крім того, у монастирях підтримували наукову діяльність, про що свідчать великі наукові книгозбірні. Можемо зустріти там і світську літературу, математичну, правничу, медичну, філософську, історичну та природничу. Переважна більшість бібліотек францисканських монастирів комплектувалися у відповідності до навчальних студій та курсів, які забезпечувались для членів ордену³.

Францисканські проповідники прибули до Львова з метою проведення місії ще у XIII ст., після того, як Апостольська Столиця, допомагаючи католикам у проведенні місії, створила “Товариство паломництва для Христа серед невірних” (“Societatis Peregrinantium”). Товариству надали душпастирські привілеї – отримання дозволів на читання проповідей, надання святих таїнств, освячення храмів та вівтарів, висвя-

¹ Bieńkowska B., Maruszak E. *Książka na przestrzeni dziejów*. – Warszawa: Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlinskiej, 2005. – S. 286–287.

² Joskowski Z. *Biblioteka Franciszkanów w Gnieźnie w czasach I Rzeczypospolitej* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.franciszkanie.pl/historia.bib.html>.

³ Sroka A. *Franciszkański Kościół Św. Antoniego w Przemyślu* / red. J. F. Adamski. – Przemyśl, 1992. – S. 43. – (Biblioteczka przemyska, t. 14).

чення ченців та капеланів. Очоловав “Товариство” генеральний вікарій, і вже у першій половині XIV ст. було утворено вікаріат на території Русі. За правління Казимира Великого місіяна діяльність у Галичині розширилася; почали розбудовувати католицькі храми та монастирі⁴.

Упродовж XIV–XVIII ст. у Львові діяло два монастирі францисканців конвентуальних (св. Хреста та св. Антонія Падуанського). Першим спорудили головний костел св. Хреста, де і знаходилась численна книгозбірня ордену. Після 1340 р. монастир св. Хреста знаходився у привілейованій ситуації, адже францисканцям сприяв Казимир Великий, який хотів на Русі заснувати до восьми монастирів, однак цим планам не судилося здійснитись⁵. Відомо, що перші дерев’яні споруди монастиря св. Хреста були зведені у 1363 р. як фундація короля Казимира III⁶. Треба сказати, що за його правління монастир і костел св. Хреста був зведений повністю, і творив у пейзажі міста Львова першу монументальну готичну споруду⁷. У 372 р. львівські францисканці отримали свої перші важливі донації. Так, Владислав Опольський дарував їм велику кам’яницю біля Нижнього Замку (див. *Додаток № 1*)⁸. Монастир св. Хреста було зведено на сучасній вулиці Театральній, на місці будинку № 15⁹, з заходу монастирська територія межувала з міським оборонним муром, з півночі – Низьким замком, від сходу огорожена стіною, що відділяла від нинішньої вулиці Театральної, а з півдня знаходилася будівля єзуїтської колегії (будинок № 13), яка збереглася донині. Його первісний варіант було збудовано в готичному стилі у XIV–XV ст. Костел уцілів після великої пожежі міста у 1527 р.¹⁰, однак він дуже постраждав після пожежі 1565 р. Монастир та костел були відбудовані вже згідно з післятридентськими правилами¹¹, де костел і вівтар були спрямовані на схід, апсида скерована на вулицю Гродську, а фасад – на мурі міста. Будова отримала вигляд святині, яка складалася ніби з трьох частин, розділених арками. Костел був видовжений і наприкінці за вівтарем замкнута ламана кутова форма стіни. Зовнішнє оздоблення було простим через економію коштів. Вежі при костелі не збудували. Регулярно монастир отримував пожертви, зокрема, й земельні володіння. Так, костелу надали маєтки Ганачівку і Козельники, а, наприклад, у 1456 р. дідич Георг Струмило передав Чишки та Монастирськ¹².

На жаль, в архівах збереглося небагато документів, які служать підставою для відтворення початкового етапу формування монастирських книгозбірень францисканців, зокрема у Кракові, Гнезні та Вільно. Подібна доля спіткала і бібліотеку францисканського монастиря у Львові. Такий стан справ можна пояснити різними подіями в історії міста та монастиря, наприклад, пожежами у Львові 1479, 1494, 1511, 1527, 1565 рр.¹³ Одним із небагатьох джерел, яке дає нам свідчення про бібліотеку

⁴ *Franciszkanie konwentualni i klaryski w Wielkopolsce od XIII do XIX wieku: katalog wystawy* / red. D. Stryniak, T. Janiak. – Gniezno: Muzeum Początków Państwa Polskiego, 2006. – S. 11–12.

⁵ Trajdos T. M. *Kościół Katolicki na ziemiach ruskich Korony i Litwy za panowania Władysława II Jagielly, 1386–1434*. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983. – T. 1. – S. 204.

⁶ Kaczorowski B. *Zabytki starego Lwowa*. – Warszawa: Oficyna Wydawnicza INTERIM, 1990. – S. 94.

⁷ Trajdos T. M. *Kościół Katolicki na ziemiach ruskich Korony i Litwy...* – S. 205.

⁸ *Akta grodzkie i ziemskie* (далі AGZ). – Lwów, 1875. – T. V. – S. 8 (nr 7).

⁹ Kaczorowski B. *Zabytki starego Lwowa...* – S. 94.

¹⁰ *Ibidem*. – S. 95.

¹¹ Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАЛ), ф. 742 (Колекція карт і планів), оп. 1, спр. 1514 (Плани костелу та монастиря ордену францисканців у Львові).

¹² AGZ. – T. V. – S. 188–191 (nr 145).

¹³ Batorowska H. *Z dziejów biblioteki klasztoru O. Cystersów w Mogile od jej zarania do początku XVIII wieku* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.up.krakow.pl/whk/biblioteki/cystersi.html>.

при монастирі, є інвентарний каталог книг, наявних у бібліотеці станом на другу половину XVIII ст. Ще одним джерелом, яке свідчить про існування великої бібліотеки у монастирі св. Хреста у Львові, є карти і схеми монастиря та бібліотеки, датовані 1782–1787 рр. На них видно, що орієнтовно п'яту частину всієї території монастиря займає бібліотека, яка поділена на структурні одиниці і різні допоміжні приміщення. Звичайно, такі розміри бібліотека отримала не одразу, а збільшувалася і розвивалася поступово. Крім того, слід сказати, що бібліотекою, яка діяла у монастирі св. Хреста, користувався й інший монастир францисканців конвентуальних у Львові – монастир св. Антонія Падуанського. На території Речі Посполитої бібліотеки при францисканських конвентуальних монастирях з'явилися приблизно в другій половині XV ст., коли у бернардинців були вже досить великі колекції книг. Загалом, активізацію бібліотечної діяльності монастирів зумовили рішення Тридентського собору (1545–1563 рр.), які значно збільшили приплив кандидатів на вступ до ордену. Після Тридентського собору в монастирях, зокрема у єзуїтів, виразно окреслено бібліотечне законодавство (у 1570–1763 рр. з'явилося біля 70 приписів на цю тему). Згідно з ним, у монастирях були відокремлені типи бібліотек, узагальнено правила для керівництва – властиво, ректорів колегіумів, префектів студій, майстрів новіціатів, монастирських кліриків і префектів бібліотек – щодо накопичення, опрацювання, впорядкування, зберігання і видачі для користування книжок¹⁴.

У 1597 і 1598 рр. було описано бібліотеки францисканських монастирів у Кракові, Вільно, Пінську та Львові. У Кракові нараховувалося 718 книг, з яких 99 рукописів, але, крім того, ця бібліотека мала велику кількість другорядних і допоміжних установ – це дає підставу говорити, що кількість книг сягала і тисячі примірників. У Вільно обсяг бібліотеки сягав 110 книг, у Пінську – 19 друкованих і 4 рукописні книги, а у Львові – 152 книги і 7 рукописів. Таким чином, бібліотека францисканського монастиря у Львові, порівняно з іншими монастирями ордену, була досить великою і поступалася лише краківській бібліотеці.

Одним з головних джерел фінансування бібліотеки були грошові надходження, отримані ченцями у результаті безпосередньої господарської діяльності. Обов'язок фізичної праці залишався важливим послухом упродовж всієї історії монастиря, а зароблені кошти складали фонд матеріального забезпечення усіх потреб. Ченці особисто могли отримувати лише невеликі суми, тільки для найнеобхіднішого – харчування, одягу, окремих побутових речей¹⁵. Іншим джерелом поповнення бібліотечних зібрань були дари від світських осіб, або ж ченці віддавали наявні у них книги. Є приклади того, як професорська сім'я у Кракові приносила книги замість грошей на літургію, на роковини смерті¹⁶. У Кракові існувала ще така традиція, коли люди віддавали усі свої книги до бібліотеки, аби згуртувати багато книг в одному місці, що давало можливість всім бажаючим там читати, вчитись, працювати. Опікувались книгами і пильнували за порядком професори і студенти, в яких були ключі до бібліотеки; це були спеціально призначені відповідальні особи.

¹⁴ *Biblioteki kościelne i klasztorne w Polsce: historia i współczesność* / red. ks. H. Olszar, B. Warząchowska. – Katowice, 2009. – S. 57. – (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nr 47).

¹⁵ Sroka A. *Franciszkański Kościół Św. Antoniego w Przemyślu...* – S. 43.

¹⁶ Kantak K. *Franciszkanie polscy*. – Kraków: Prowincja polska Franciszkanów, 1938. – T. 2: 1517–1795. – S. 240–241.

До Львова у 1612–1618 рр. прибуло близько 280 книжок. Тоді ж почали впорядковувати при монастирі цілу книгозбірню. Аби була можливість працювати у бібліотеці, туди занесли оббиті червоним сукном столи¹⁷. Книжки найчастіше зберігали у спеціально визначених світлих приміщеннях, розташованих на поверхах монастирських будівель. Існувала практика оздоблення бібліотек. Бібліотечні шафи часто прикрашали малюнками, що відповідали тематиці книг, які там зберігались. Переважно згідно з тематичним поділом книг або за алфавітом створювали бібліотечні каталоги¹⁸. Їх зберігали в рукописних копіях, відзначали в актах єпископських візитацій. Ці інвентарі неточні, часто в них пропущена дуже важлива інформація, зокрема, прізвища авторів, а найбільшу увагу їхні укладачі приділяли назвам та форматам книг.

У книгозбірні був бібліотекар, який за неї відповідав. До його обов'язків входили ведення каталогу, підтримка порядку, чистоти і цілісності бібліотеки, запис імен людей, які брали книжки з бібліотеки. Крім того, бібліотекарі пильнували, щоб книги не викрадали. Якщо хтось із ченців вкрав книгу, то на порушника накладали кару у вигляді вигнання з провінції. Це також означало, що він мав дуже мало шансів бути прийнятим до монастиря в іншій провінції. Під особливим контролем у бібліотеках мали бути книги “підозрілі” і “осудливі”. У 1636 р. ухвалили, що книги “важливі” і ті, “що потребували пильної уваги”, необхідно зберігати у зачинених скринях, а ключі віддавати людині, яка мала за ними пильнувати. Ми не можемо зараз точно сказати, чи дотримувались усього сказаного вище. Джерела не дозволяють відтворити критерії відбору кандидатів на посаду бібліотекаря, його кваліфікаційні характеристики. Ймовірно, такі обов'язки міг виконувати призначений настоятелем чернець або послушник.

Унаслідок різних політичних подій, пожеж, секуляризаційних реформ австрійської влади більшість францисканських бібліотек було розформовано і втрачено. На жаль, спочатку монастирі були переважно дерев'яними, і вони разом з бібліотеками потерпали від численних пожеж. Зі всіх францисканських монастирів краківський і львівський постраждали найбільше¹⁹. Монастир св. Хреста та бібліотеку в 1785 р. скасували. Францисканців виселили на передмістя до монастиря ордену капуцинів, скасованого того ж року. Монастир знаходився при костелі Непорочного Зачаття Діви Марії на вулиці, згодом названій Францисканською (сьогодні – вул. Короленка). У 1792 р. підприємець Генріх Булла викупив у міста старий монастир на вулиці Театральній і збудував при ньому залу для укладання торгових і фінансових угод, згодом було збудовано школу. Сам костел перетворили на перший в історії Львова стаціонарний театр. Під час обстрілу міста 1848 р., яким керував генерал Вільгельм Гаммерштайн, храм (на той час уже театр) було сильно пошкоджено, і внаслідок цього остаточно розібрано²⁰.

Доля бібліотеки після австрійської реформи дещо відрізнялась від долі самого монастиря св. Хреста. Увесь фонд бібліотеки передали Львівському університету. Урочисте відкриття університету відбулося 16 листопада 1784 р. Першим ректором

¹⁷ Kantak K. *Franciszkanie polscy*. – Kraków: Prowincja polska Franciszkanów, 1938. – Т. 2: 1517–1795. – S. 243.

¹⁸ *Biblioteki kościelne i klasztorne w Polsce: historia i współczesność...* – S. 61.

¹⁹ Kantak K. *Franciszkanie polscy...* – S. 244–245.

²⁰ Mańkowski T. *Dawny Lwów: jego sztuka i kultura artystyczna*. – Londyn, 1974. – S. 25–26.

був перемиський римо-католицький єпископ Антоній Вацлав Бетанський (1784–1785), а другим – Б. Борзага (1785–1786), які стали й першими організаторами і упорядниками університетської бібліотеки²¹.

Важливим було формування рукописного фонду Львівського університету. У 1784–1787 рр. до нього передали рукописи, книги, документи та інвентарі закритих австрійським урядом 147 монастирів Галичини і Буковини²². Однак гідного утримання монастирських бібліотек університет не міг забезпечити, що підтверджують результати комісій. Одна з них завершила свою роботу 28 серпня 1806 р. – це спеціальна комісія на чолі з директором правничих студій Юзефом Арбтером, яка підготувала список книг (у шести томах). Друга комісія, на чолі якої був директор філософських студій Матей Ергл, описала внутрішній уклад бібліотеки і висловила своє незадоволення станом книгозбірні – невідповідним розміщенням книжок та іншими недоліками. У їхньому звіті йшлося, що давня монастирська література зберігалася в темній дзвіниці посеред макулатури. Шафи з книгами стояли там за чорними дубовими штахетами, а стіни виглядали, як мури в'язниці. Все розміщували невідповідно і без смаку²³. Дуже великими втрат фонду бібліотеки завдала пожежа 1848 р. Зокрема, значної втрати зазнали церковні збірки, яких залишилось 13 тис. примірників, а до пожежі їх кількість сягала 50 тис. примірників.

Бібліотеки всіх францисканських монастирів були осередками культури, освіти і науки. У Львові бібліотека діяла вже у період XVI ст., але з невеликою кількістю книг, час її заснування можна вказати лише гіпотетично. На сьогодні реконструкція книгозбірні можлива лише частково, на підставі документів, збережених у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема з інвентарної книги францисканської книгозбірні.

Інвентарний опис книг бібліотеки францисканського монастиря у Львові зберігається у відділі рукописних, стародрукованих та рідкісних книг імені Ф. П. Максименка НБ ЛНУ ім. І. Франка. Каталог монастирських книг було створено наприкінці XVIII ст. Припускаємо, що метою створення такого документу було передання всієї бібліотеки Львівському університетові, що потребувало детального опису наявних книг. На жаль, через відсутність архівних матеріалів не можемо точно констатувати причини створення, також назвати точну дату і автора цього документу.

Інвентар зберігся в хорошому стані. Це рукопис III формату. Список книг укладено за літерами латинського алфавіту, переважно за авторами, але подекуди автори відсутні, а записи ведуться за назвою книги. Всього за 17 латинськими літерами у каталозі нараховано 4 247 книг, але інвентар не завершений, що означає, що книг у бібліотеці було значно більше. Детальніший склад бібліотеки відтворено у *Таблиці*.

²¹ *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: у 2 т. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – Т. 1: А–К. – С. 16–22.

²² *Енциклопедія Львівського університету. Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. Івана Франка: матеріали до енциклопедії* / [упоряд. Н. Швець]. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – С. 16.

²³ Finkel L., Starzyński S. *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. – Lwów: Nakł. Senatu akademickiego c. k. Uniwersytetu Lwowskiego, 1894. – S. 125.

№	Літери	Загальна кількість книг в інвентарі	Книги із зазначенням розміщення у бібліотеці	Книги систематизовані за авторами або тематикою
1.	A	350	336	159
2.	B	590	552	156
3.	C	580	553	228
4.	D	178	167	97
5.	E	104	100	50
6.	F	182	165	75
7.	G	303	295	128
8.	H	269	266	104
9.	J	145	140	75
10.	K	160	154	67
11.	L	258	253	119
12.	M	326	319	164
13.	N	164	162	70
14.	O	100	95	46
15.	P	406	398	210
16.	Q	22	12	12
17.	R	110	104	57
Всього		4 247	4 071	1 817

Таблиця. Книги з інвентаря бібліотеки францисканського монастиря у Львові станом на кінець XVIII ст.

В інвентарі, крім переліку назв книг, в окремих колонках є записи про розміщення їх у книгозбірні; очевидно, ці записи містять номер стелажа, полиці й порядковий номер. Треба зауважити, що лише 4 071 з 4 247 книг мали такий точний запис із розміщенням у бібліотеці. Можемо припустити, що ці книги могли бути за межами бібліотеки, тому не мали свого точного розміщення на полиці. У *Додатку № 2* показано приклад доповненого бібліографічного опису (доповнення у квадратних дужках) книгозбірні за інвентарною книгою. Схема бібліографічного опису є такою: автор – назва – місце та рік видання (якщо є – друкарня чи видавець). Нумерацію книг в інвентарі не вели, тому для зручності в бібліографічному описі використано хронологічний метод опису. Пагінацію сторінок оригіналу здійснили значно пізніше, поаркушно до сторінки 171, ймовірно вже у бібліотеці університету.

У книгозбірні зосереджуються книги зі всіх найважливіших теологічних дисциплін, особливо біблеїстики, патрології, полемістики, гомілетики, історичні праці та різна навчальна література. Книги Святого Письма і коментарі до Біблії, написані різними мовами (латинською, грецькою, івритом), викликали найбільше зацікавлення. Для розуміння Святого Письма слугували тлумачення Біблії, які мали характер різних пояснень, дописів, а іноді казань. Важливим джерелом дослідження у цій сфері були словники, біблійні конкорданси. У книгозбірні було й декілька видань Корану з описами і коментарями.

Велику частку інвентаря бібліотеки становлять церковні писання та твори Отців Церкви. Переважно це латинські, грецькі та польські книги численних визначних церковних діячів. Догматична література присвячувалася конкретним питанням маріології, тринітарного богослов'я тощо. Літургійна література за формою і змістом відповідала канонічній традиції лекцій, повчань чи, наприклад, описів здійснення святих таїнств. У книгозбірні були книги з морального богослов'я, популяризовані проповідниками, а також твори з канонічного права і аскетичної теології. Апологетична і полемічна література була за змістом переважно пов'язана із описом і трактуванням різних релігій, тлумачень вірувань. Представлено було аскетичку і містику – книги філософського та релігійного змісту, роз'яснення різних медитацій, а також пояснення сновидінь та незрозумілих людині явищ. Окрему велику групу в книгозбірні складала проповідницька література. Тут важливе місце займають казання, приклади (т. зв. *exempla*), проповідницькі підручники, недільні проповіді, розробки “*sermons*”, написані на різні церковні урочистості, про святих²⁴. В інвентарі, крім самих філософських праць видатних світових авторів, хронік, творів відомих філософів Античності й Середньовіччя, є коментарі до них. Ще одну велику групу книг у францисканській бібліотеці складала правнича література, переважно зібрання канонічного і цивільного права з описами та коментарями.

Загалом можна поділити всі книги на церковну та світську літературу. Незважаючи на те, що книгозбірня існувала при монастирі, її склад був дуже строкатим. У бібліотечних фондах були книги з історії та медицини, праці, присвячені космографії, географії, природознавству, народознавству, вивченню численних мов, зокрема грецької, латинської, італійської. Чи не найбільше книг було на історичну тематику: численні хроніки, зокрема з описами воєн, велика кількість праць, присвячених видатним особам та завойовникам.

Мови видань були різноманітні, переважала латинська, але були й книги французькою, польською, німецькою, італійською, іспанською та іншими мовами. Книги видавались у багатьох містах сучасних Польщі (Краків, Познань, Варшава), Бельгії (Антверпен), Італії (Венеція, Неаполь, Рим, Падуя, Мілан), Австрії (Відень), Франції (Париж, Ліон, Страсбург, Валанс), Німеччини (Кельн, Інгольштадт, Ляйпціг, Франкфурт, Аугсбург, Ульм, Дрезден), Швейцарії (Базель, Женева), Туреччини (Дуачі/Анталія), Іспанії (Мадрид, Барселона), Литви (Вільнюс), України (Львів), США, Аргентини та ін. Більшість творів видали власники приватних друкарень зі світовим іменем і значенням, зокрема Антоній Кобюргер, Меріан Метеуш, Ян Фробен, Хрістоф Плантін, Майкл Грейф, Йоганн Грюнінгер.

Отже, францисканський монастир св. Хреста у Львові і численна книгозбірня при ньому відігравали важливу роль як осередок культури, освіти і науки. Монастирська бібліотека, про яку йдеться у цій статті, як окрема установа діяла вже у XVI ст., хоча час її заснування можна визначити лише гіпотетично. На сьогодні на підставі збережених у Науковій бібліотеці ЛНУ ім. Івана Франка документів можливо частково реконструювати склад її фондів. Проведена реконструкція показує, наскільки значною кількісно і багатою тематично була ця бібліотека наприкінці XVIII ст.

²⁴ Gwóźdź J., Różycki E. *Druki XVI wieku w zbiorach Biblioteki Katedralnej we Lwowie*. – Warszawa, 2008. – S. 48–51.

**Донація кам'яниці біля Нижнього Замку
Владиславом Опольським**

We Lwowe 11 Listopada 1372 r.

Władysław Opolski daje klasztorowi Świętokryskiemu Franciszkanów we Lwowie
dom murowany obok zamku.

Nos Ladislaus Dei gracia dux Opoliensis, Velunensis terreque Russie dominus et heres notum facimus presentibus omnibus Christi fidelibus, quibus expedit, universis, quod precogitantes salutem anime nostre antecessorumque nostrorum, volentes etiam cultum divinum iuxta posse nostrum, divina nobis favente clemencia, augmentare, domum nostram muratam cum fundo ipsius et omnibus circumstantiis, circa castrum nostrum Lemburgense, in ipsa civi(ta)te nostra Lemburga inferius situatam, claustro seu monasterio Sancte Crucis ac Conventui Fratrum Ordinis Minorum, ibidem in Lemburga existencium, perpetuis temporibus donamus, asscribimus et apropiamus, nichil nobis penitus ac successoribus nostris iurisdiccioni in supradicta domo reservantes, sed ipsam domum simpliciter prescripto Conventui Sancte Crucis in Lemburga in evum incorporamus. In cuius donationis nostre perhennem memoriam presentes scribi fecimus nostri sigilli maioris et autentici appensione consignatas. Datum in Lemburga in die sancti Martini confessoris gloriosi anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo secundo²⁵.

Переклад:

Ми, Владислав, з Божої ласки князь Опольський, Велюнський, володар Руської землі, чинимо відомим усім присутнім вірним во Христі, кому необхідно, що, турбуючись про благо нашої душі та наших попередників, бажаючи також, щоб стало можливим за сприянням нашим та Божою прихильністю посилити шану Бога, наш муrowаний будинок з власним і усіма його прилеглими наділами, розташований біля нашого Львівського замку, у самому нашому місті Львові, монастирю Святого Хреста та конвенту молодших братів [цього] ордену, які там же у Львові знаходяться, даруємо, приписуємо та надаємо у власність на вічні часи, не зберігаючи у названому вище домі нічого, [щоб було] під юрисдикцією нашою і наших наступників, а сам дім затверджуємо просто згаданому конвенту Святого Хреста у Львові на віки. На вічну пам'ять цієї нашої донації ухвалили ми скласти цю [грамоту] та завірити нашою великою та автентичною підвісною печаткою. Дано у Львові у день Святого Мартина славетного проповідника, року Божого 1372.

²⁵ AGZ. – T. V. – S. 8 (nr 145).

Приклад бібліографічного опису книгозбірні францисканського монастиря.

1481

[von Halberstadt Konrad; Greyff Michael];

Concordantie fratris Conradi de Alemania;

[Reutlingen : Michael Greyff, not after 1481].

de Ausmo Nicolai;

Nicolai de Ausmo supplementum summae Pisanellae. Accedunt canones poenitentiales etc.;

Venetii: [Franc. Renner de Hailbrun], 1482;

Alexandri de Nevo primum consilium Iudaeos foenarantes;

[Venetia Franc. Renner de Hailbrun, 1483].

1488

Angelus Carletus;

Summa [angelica] de casibus [conscientiae. Rubricae] iuris civilis et canonici;

Nurenberge : Koberger, 1482 [1488. – 624 p.].

1501

de Aquila Petrus;

Petrus de Aquila dictus Scotellus super quatuor Libros Magistri Senteutiarum;

Venetia, 1501.

1503

Bruni Leonardo;

Leonardi Aretini [de Bello Gotthorum], seu de Bello italico adversus Gotthos [libri quatuor];

Venetia: [per Bernardinum Venetum de Vitalibus], 1503.

1514

Ariosto Alessandro;

[Enchiridion sive] interrogatorium perutile [pro animabus regendis : videlicet de VII virtutibus

Sacerdotis animarum curam] habentis: sive confessoris [de X preceptis decalogi: necnon de

VII Vitiis capitalibus, De diversis statibus et officiis personarum particularium];

Paris : [Parvus], 1514.

1518

Nevizzano Giovanni;

Postilla maiores totius anni;

[Germany: Bayerische Staatsbibliothek], 1518.

1536

Alfonsi Petrus;

Petri Alphonsi ex Iudæo Christiani dialogi lectu dignissimi, [in quibus impiæ Iudæorum opinioniones argumentis confutantur. Accessit libellus Rabbi Samuelis ueri Messiae parastasis continens];

Antwerpn: [Ioannem Gymnicum], 1536. – [395 p.].

Список використаної літератури

1. *Енциклопедія Львівського університету. Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. Івана Франка: матеріали до енциклопедії* / [упоряд. Н. Швець]. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 200 с.
2. *Akta grodzkie i ziemskie*. – Lwów, 1875. – Т. V. – 293 s.
3. Batorowska H. *Z dziejów biblioteki klasztoru O. Cystersów w Mogile od jej zarania do początku XVIII wieku* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.up.krakow.pl/whk/biblioteki/cystersi.html>.
4. *Biblioteki kościelne i klasztorne w Polsce: historia i współczesność* / red. ks. H. Olszar, B. Warząchowska. – Katowice, 2009. – 181 s. – (Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nr 47).
5. Bieńkowska B., Maruszak E. *Książka na przestrzeni dziejów*. – Warszawa: Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej im. Heleny Radlińskiej, 2005. – 351 s.
6. *Encyclopediia. Львівський національний університет імені Івана Франка: у 2 т.* – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – Т. 1: А–К. – 350 с.
7. Gwioździk J., Różycki E. *Druki XVI wieku w zbiorach Biblioteki Katedralnej we Lwowie*. – Warszawa, 2008. – 251 s.
8. Finkel L., Starzyński S. *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. – Lwów: Nakł. Senatu akademickiego c. k. Uniwersytetu Lwowskiego, 1894. – 793 s.
9. *Franciszkanie konwentualni i klaryski w Wielkopolsce od XIII do XIX wieku: katalog wystawy* / red. D. Stryniak, T. Janiak. – Gniezno: Muzeum Początków Państwa Polskiego, 2006. – 319 s.
10. Joskowski Z. *Biblioteka Franciszkanów w Gnieźnie w czasach I Rzeczypospolitej* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.franciszkanie.pl/historia.bib.html>.
11. Kaczorowski B. *Zabytki starego Lwowa*. – Warszawa: Oficyna Wydawnicza INTERIM, 1990. – 207 s.
12. Kantak K. *Franciszkanie polscy*. – Kraków: Prowincja polska Franciszkanów, 1938. – Т. 2: 1517–1795. – 504 s.
13. Mańkowski T. *Dawny Lwów: jego sztuka i kultura artystyczna*. – Londyn, 1974. – 422 s.
14. Sroka A. *Franciszkański Kościół Św. Antoniego w Przemyślu* / red. J. F. Adamski. – Przemyśl, 1992. – 109 s. – (Biblioteczka przemyska, t. 14).
15. Трајдос Т. М. *Кошціол Католицки на зємячх руских Корони і Литвы за панования Владыслава II Ягєллы, 1386–1434*. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983. – Т. 1. – 328 s.

THE LIBRARY OF THE FRANCISCAN MONASTERY IN LVIV IN THE 14th – 18th CENTURIES (based on the inventory book)

Kateryna PEREHINETS

*Lviv Ivan Franko National University, Scientific Library,
5, Drahomanova Str., Lviv, 79601, Ukraine, tel. (032) 239-45-02*

The manuscript inventory of the library of the monastery of St. Cross in Lviv of late 18th century – the main source for analyzing the composition of the monastery library – has been researched against the backdrop of a brief review of the history of the library organization in the Roman Catholic Franciscan monasteries. The article deals with the formation and organization of the library, the principles of its restocking, and its activities. The uncompleted inventory, stored in the holdings of the Scientific Library of Lviv Ivan Franko National University, has records about 4,247 religious and secular books.

Keywords: libraries of Roman Catholic monasteries, Franciscan convents, library inventory.

Стаття надійшла до редколегії 18.03.2016

Прийнята до друку 07.09.2016